

**CLASSICS DEL
CRISTIANISME - I**

**SANTA CLARA
ESCRITS**

INTRODUCCIÓ

1. CLARA I EL SEU ENTORN

El context històric en què visqué Clara d'Assís és el mateix que el de Francesc. No solament compartiren la ciutat on van viure i morir, sinó que totes dues vides anaren en paral·lel, i la de santa Clara no s'entendria sense la de sant Francesc.

Francesc es féu pobre entre els pobres i va predicar a nobles i mercaders el camí de la germanor operant. El camí era, senzillament, el seguiment de Jesucrist, pobre. Francesc fou el primer «framenor», pare de tots els framenors del món. Clara, al monestir de Sant Damià, prop d'Assís, va viure closa i també en summa pobresa. En aquell temps Sant Damià era una ermita mig enderrocada que pertanyia als canonges de la catedral d'Assís. Més tard, sant Francesc restaurà el monestir annex, fent ell mateix de paleta. A la gent que li lliurava pedres i fusta, els deia somrient: «Mercès; ben aviat aquí sorgirà un cenobi de donzelles pobres, que donaran glòria al Déu del cel.» La profecia es va complir. Clara, voltada de deixebles, en féu un lloc de pregària, de caritat i de pobresa evangèlica. «La petita planta de sant Francesc», com ella solia anomenar-se, fou la primera de les «germanes pobres», la mare de totes les clarisses del món.

Per a reconstruir la vida de santa Clara tenim menys material que en el cas de sant Francesc, i aquest material és d'una austeritat notarial. Hi ha, en primer lloc, la *Carta circular* notificant la mort de Clara, el 1253. En segon lloc, però més important, el *Procès de canonització*, també del 1253, on s'apleguen les aportacions dels diferents testimonis. Hi ha encara la *Butlla de canonització* (1255), d'Alexandre IV, i un text conegut amb el nom de *Llegenda de santa Clara*, atribuïda a Tomàs de Celano, i que té com a base el procés de canonització. Cal afegir a aquests textos altres testimonis esporàdics, entre els quals destaquen els paràgrafs que el mateix Tomàs de Celano, en les seves *Vides* (I i II) de sant Francesc, dedica a Clara i a les monges de sant Damià. Aquestes *Vides*, d'altra banda, foren escrites en vida de la santa (1228 i 1246)¹. Però per a conèixer l'interior de Clara, tenim els seus propis escrits, els quals, tot i ésser molt reduïts, ens mostren no sols el sentit evangèlic i de fidelitat a la intuïció primera, sinó sobretot la profunditat mística de Clara.

Santa Clara nasqué l'any 1194 a Assís, en un castell de la família dels Offreduccio di Favarone. El seu pare era un patrici ric i poderós, envanit i arrogant. Ortolana, la mare, també noble, era una dona de sentiments cristians. El dia del bateig, Ortolana, recordant una veu misteriosa i profètica que en un somni li digué: «donaràs una llum que il·luminarà el món», vol que la filla es digui Clara.

A causa de l'agitació política en què es veia submergida Assís, Clara visqué la

¹ Totes aquestes fonts són ben estudiades i donades en text original i en versió castellana al llibre d'I. Omachevarria (Cf. La Bibliografia).

seva primera infantesa a Perugia. Més tard, l'any 1205, la família tornà a Assís, on Clara visqué intensament la seva joventut. Es complaïa escoltant els oradors més famosos, l'encisava la música, gaudí d'una notable cultura; d'altra banda, es mostrava generosa i servidora dels pobres captaires que acudien al palau familiar. Els pares volien desposar-la, però ella secretament havia consagrat la seva virginitat a Crist.

Ens trobem a l'any 1210; sant Francesc, havent renunciat l'herència paterna per lliurar-se únicament a Crist, havia obtingut l'aprovació oral del papa per a la seva nova manera de viure amb els seus companys. Aquell any predicà a l'església de Sant Jordi i a la catedral d'Assís, on es trobava Clara, que quedà enardida per les paraules del sant. S'entrevistaren per madurar la decisió que havia fet ella de seguir-lo, i per concretar-ne la manera. Fou el 18 de març de l'any 1212. Era diumenge de Rams. De nit, Clara s'escapà d'amagat de casa seva, juntament amb una amiga, i correu cap a la Porciúncula, esglesiola dedicada a Santa Maria dels Àngels, on Francesc i els seus companys les esperaven amb torxes enceses. La donzella s'agenollà davant l'altar en presència del pobrissó i exclamà: «Desitjo servir el Déu del pessebre, el Déu del Calvari i el Déu de l'altar; no vull altre tresor ni herència». A partir d'aleshores fou la «germana Clara», la primera dona incorporada a la família franciscana.

De primer es refugià al monestir de benedictines de Sant Pau de Bastia, davant la reacció de la seva família, que intentà de dissuadir-la del seu propòsit. Poc després anà en un altre monestir benedictí, alspeus del mont Subasio, i, finalment, s'instal·là al petit convent de Sant Damià, a Assís, on visqué durant més de quaranta anys i hi morí. Les seves germanes Agnès i Beatriu i la seva mare Ortolana també adoptaren, en moments diversos, la vida religiosa a Sant Damià.

Els inicis de Sant Damià foren senzills, espontanis. No hi havia cap reglament ni norma de vida escrit i obligatori. Francesc i Clara eren les regles vivents. Llurs exhortacions eren oracles per a totes les germanes. La nova fraternitat esmerçava moltes hores en la pregària i la resta del temps en treballs manuals: preparar medicaments per als malalts de la lepra; confeccionar albes i tovalles per a les esglésies necessitades; i, si els quedava un moment encara, el dedicaven al conreu de l'hort i de les flors del claustre i el jardí. El monestir de Sant Damià esdevingué un lloc de recés i de consell per a Francesc, que acudia a Clara en moments difícils, tant per discernir la pròpia vocació, com en moments crítics de la seva comunitat.

Clara hagué d'acceptar d'acomodar-se a la Regla de sant Benet, per tal com el Concili IV del Laterà (1215) prohibí la redacció i aprovació de noves regles monàstiques. Àdhuc hagué d'acceptar el títol d'abadessa (Francesc la n'hagué de convèncer). De tota manera, aconseguí del papa Innocenci III l'aprovació del «Privilegi de la santa pobresa», segons el qual el monestir no podia tenir possessions i s'havia de mantenir del treball i de l'almoïna. No fou fins a la vigília de la seva mort que la seva pròpia Regla fou aprovada per Roma.

El 3 d'octubre moria sant Francesc al convent de Santa Maria dels Àngels o de la Porciúncula. L'endemà, el seu cos fou traslladat a la ciutat d'Assís i la comitiva passà pel monestir de Sant Damià. S'alçà la reixa de la clausura i Clara amb les seves filles besaren el cos del sant. Clara, duta pels seus sentiments, xopà un mocador net amb la sang que degotava de la ferida del costat del sant.

«Així com el vel de la Verònica escriu Maunclair havia imprès els trets del Salvador, així tota l'ànima de Clara havia aplegat la fesomia espiritual de Francesc».

La fermesa de la santa fou proverbial, sobretot a l'hora de defensar la pobresa evangèlica de la seva institució, que mantingué fins al final. El mateix papa Gregori IX, que anà a Assís amb motiu de la canonització de sant Francesc i aprofità l'avinentesa per a visitar Clara a Sant Damià, en quedà corprès i no aconseguí de fer-li acceptar una mitigació del rigor de la pobresa.

Clara es distingí també pel seu amor envers l'Eucaristia. Hi està relacionat el fet prodigiós que recull el procés de canonització i, més ampliat, la *Llegenda de Santa Clara*: l'any 1234 els sarraïns, mercenaris de Frederic II de Suàbia, assetjaren la ciutat d'Assís i el monestir de Sant Damià. Clara, malalta, es féu portar a la porta del monestir i, sostenint amb les mans una arqueta amb la reserva eucarística, féu una pregària intensa i rebé del Senyor la resposta: «Jo us defensaré sempre». I els enemics fugiren com empesos per una força misteriosa.

El Nadal del 1252 seria el darrer de sor Clara. Malalta de temps, no pot assistir a la Missa del Gall, a la qual acuden les altres germanes amb mandolines i platerets, anunciant que Jesús és nat. Clara roman isolada al dormitori del monestir. El seu cor resta abatut. «Senyor, estic més aïllada que Vós a Betlem, on no us mancà la companyia de la vostra Mare, la protecció de sant Josep i l'escalf del bou i la mula». En una visió se li apareix l'ermita de la Porciúncula i els deixebles de sant Francesc celebrant-hi la litúrgia de Nadal. Acabada la celebració, desaparegué la visió i tot restà com abans.

El dia 11 d'agost de l'any 1253, a trenc d'alba, moria la mare Clara. Dos anys després, el 1255, fou solemnement canonitzada a la catedral d'Anagni pel papa Alexandre IV, l'antic cardenal Rainald. Sis-cents anys més tard, el 1850, tingué lloc el trobament del cos de santa Clara, que fou traslladat posteriorment (1872) a la cripta de la basílica de Santa Clara. El 1893 hom descobrí, entre els plecs de l'hàbit de la santa, un estoig que contenia la butlla original d'Innocenci IV amb la Regia de santa Clara.

L'obra de Clara d'Assís fou fecunda ja en vida. Els monestirs es multiplicaren per tot Europa. Eren monestirs autònoms, però enllaçats pel mateix ideal evangèlic. Per regia general, les vocacions provenien de la noblesa i de l'alta aristocràcia. Això és més d'admirar per l'estricta pobresa a què s'obligaven les aspirants. I els monestirs aplegaven comunitats nombroses. El de Sant Damià, per exemple, arribà a cinquanta germanes. El nombre de cenobis, en vida de la santa, passava de vuitanta, amb una quarantena de monges cada un. Així, doncs, a l'hora de morir, Clara tenia més de tres mil filles que seguien el mateix ideal.

En temps de santa Clara foren fundats monestirs a Itàlia, França, Alemanya, Anglaterra i fins es feren presents a l'Orient: una de les seves comunitats contemplatives assolí l'aurèola del martiri l'any 1289, en caure Trípoli en poder del soldà d'Egipte. Dos anys després moria igualment màrtir de la fe la fraternitat clarissa de Ptolemaida.

El primer monestir de clarisses dels Països Catalans fou el de Sant Antoni de Pàdua, de Barcelona, fundat el 1236 i dit posteriorment de Sant Daniel i

Santa Clara (convertit, al segle XVI, en benedictí). El segon fou el de Santa Clara de la ciutat de Mallorca, fundat el 1256. Alguns anys després, Elisenda, la noble filla dels Montcada, esdevinguda reina l'any 1322, pel seu matrimoni amb Jaume II, decidí de construir prop de Barcelona un nou monestir de clarisses: fou el de Santa Maria de Pedralbes, a Sarrià, amb monges procedents de Sant Daniel i Santa Clara. Elisenda, en quedar, en plena joventut, vídua de Jaume II, es retirà durant trenta-set anys al monestir. Hi morí i hi fou enterrada.

2. ELS ESCRITS

Clara d'Assís fou una dona intel·ligent i culta, que entenia, parlava i escrivia correctament el llatí. L'usà, àdhuc, en les cartes adreçades a una princesa de Bohèmia, que no les hauria enteses en dialecte umbre.

El nombre d'escrits que tenim avui de la santa és molt reduït, no pas perquè ella hagués escrit poc, sinó perquè, o bé no hi hagué interès per a conservar-los, o perquè s'han perdut. Els manuscrits que els estudiosos han identificat com a autèntics es limiten a la *Regla*, el *Testament*, la *Benedicció* i cinc *cartes*. En aquests escrits cal remarcar una influència, podríem dir-ne interioritzada i assimilada, de la Bíblia àdhuc de l'Antic Testament, i de textos de les principals festivitats de l'any litúrgic. Una segona influència aquesta un xic imposada per les circumstàncies prové de les dues Regles de sant Francesc, de la de sant Benet i de les Regles dels papes Gregori IX i Innocenci IV.

Cada un d'aquests textos havia tingut la pròpia edició en els temps moderns. Però no és fins el 1970 que aparegué una edició completa de tots els escrits, a cura d'I. Omaechevarría².

La Regla

En els inicis de la seva vida evangèlica, Clara i les seves «germanes pobres» reberen de sant Francesc una breu «norma de vida». Però arran del IV Concili del Laterà (1215), que no permetia d'escriure noves regles, hagueren d'adoptar com a base canònica la de sant Benet, a la qual el cardenal Hugolí afegí unes «normes jurídiques» especials per a les «dames pobres del monestir de Sant Damià» (1229). Més tard, l'any 1247, fou promulgada l'anomenada Regla d'Innocenci IV, en virtut de la qual la Regla de sant Francesc substitueix la de sant Benet com a base canònica.

Aquests «arranjaments curials», però, mai no van plaure a sor Clara perquè admetien rendes i possessions per als monestirs de clarisses. La santa havia obtingut l'anomenat «Privilegi de la Pobresa». No satisfetad'haver afermat amb vigoria aquest privilegi en el seu *Testament*, volgué deixar a les seves filles, abans de morir, una «norma de vida» -una Regla- calcada de la de sant Francesc, que fou aprovada pel papa Innocenci IV el dia 9 d'agost del 1253, després d'una visita d'aquest papa a la santa que es trobava greument malalta. El dia següent un

² 2. Cf. La Bibliografia.

framenor duia la butlla pontifícia a Sant Damià. Clara la rebé plorant de goig i la besà devotament. L'endemà, dia 11, moria. Les germanes de Sant Damià col·locaren l'escrit de la santa i la butlla entre els plecs del seu hàbit en el mateix sepulcre, on no foren descoberts fins l'any 1893.

La Regla de santa Clara recolza en la de sant Francesc, però amb un sentit de llibertat i adaptació: la santa transforma la Regla apostòlica pensada per un home i que han de viure uns germans, en una Regla típicament contemplativa i per a una fraternitat femenina claustral. El capítol VI és el més peculiar: abandona tota forma jurídica i s'expressa en primera persona. Es distingeix per una formulació menys rígida, més flexible, viva i humana; per un respecte profund a la inspiració individual i a la iniciativa de les germanes, i per un sentit de comunió fratern i de participació de les monges en les tasques i problemes del monestir.

Testament i Benedicció

El Testament és l'escrit més personal de la santa, el que millor revela la seva ànima exquisida i generosa, i, d'altra banda, el menys literari. El seu contingut podria resumir-se així: Exhortació a la fidelitat al benefici de la vocació (1-23); remembrança de la seva conversió i dels orígens de les germanes pobres (24-36); afirmació vigorosa del compromís de pobresa absoluta, «promesa a Déu i a sant Francesc» (37-55); clima evangèlic de senzillesa, unió fraterna i esperit de servei (56-70); exhortació i pregària sobre la perseverança (71-78); benedicció de la «mare i serventa».

Clara, abans de morir, beneí «totes les germanes presents i futures», i aquesta *Benedicció* l'envià per escrit a Agnès de Praga. Usa una fórmula que comença amb la invitació bíblica usada per sant Francesc i conté essencialment la dictada per ell al final del seu Testament.

És interessant remarcar que es conserva una traducció manuscrita anònima en català del Testament i de la Benedicció de santa Clara, de la darrereria del segle XVIII, al monestir de Pedralbes, de Barcelona.

Cartes

En general, les missives de sor Clara són respostes a les consultes espirituals que li adrecen les seves filles que són lluny, però la temàtica desborda l'esdeveniment ocasional: mostren la rica personalitat de la santa, l'experiència contemplativa, la seva visió de la vocació evangèlica de clausura i la força d'irradiació que ja en aquell temps tenia el cenobi de Sant Damià.

Coneixem cinc cartes de santa Clara. Quatre d'elles (datades entre el 1234 i el 1238 les tres primeres; el 1254, la quarta) van adreçades a Agnès de Praga, filla del rei Otakar I de Bohèmia i de la reina Constança d'Hongria. Aquesta princesa, nascuda el 1205, havia estat promesa, en la seva infantesa, amb Enric, fill de l'emperador Frederic II; posteriorment demanaren la seva mà Enric III d'Anglaterra (1227) i el mateix Frederic II (1228). Agnès renuncià tots els partits

que se li presentaren i consagrà la seva virginitat a Crist. Captivada pel moviment franciscà, després de bastir un hospital per als pobres, fundà el monestir de clarisses, al qual va ingressar ella mateixa l'any 1234.

En les cartes a Agnès de Praga, Clara s'alegra que Agnès hagi consagrat la seva virginitat a Crist, pobre, i l'encoratja a seguir sense defallença per aquest camí; li mostra que la llibertat d'esperit -fruit de la pobresa total- és la millor garantia per a obrir-se a les riqueses de la divina contemplació i per a posseir el Regne. Respon, en una d'elles, a una consulta sobre dejunis i abstinències, recomanant-li moderació i discreció.

Una cinquena carta va adreçada a Ermentrudis de Bruges, filla d'un batlle de Colònia, a la Renània. Havia fundat a Bruges, Flandes, un lloc de refugi i silenci. Més tard, al cap de dotze anys de viure-hi en recés, en sentir parlar de Clara d'Assís, transformà aquell indret apartat en monestir de clarisses. Els sentiments i les idees de Clara són semblants als expressats a Agnès de Praga, tanmateix amb un estil diferent. El text conservat sembla que seria una refundició de dues cartes de Clara a Ermentrudis.

3. VALOR TESTIMONIAL DEL MISSATGE DE CLARA

Santa Clara és una de les representants més qualificades de la vida contemplativa femenina. Funda un orde que es multiplica com per miracle arreu del món; escriu una Regla monàstica -aprovada per butlla pontifícia-, única d'aquest gènere redactada per una dona de l'edat mitjana.

Es podrien subratllar, entre altres, tres aspectes importants del seu missatge: a) el sentit de reconciliació exultant entre les coses i el Déu Pare i Creador; b) la solidaritat en les relacions humanes; i c) el cultiu d'una amistat transparent, que convergeix en el Crist.

Clara i les seves filles viuran pobres com sant Francesc, però closes en un monestir «per lloar i servir Déu en llibertat d'esperit». No posseiran res -i per tant seran lliures- per gaudir de tot, contemplant l'obra colossal del Creador. Aquesta dinàmica del renunciament a tot, que duu al goig de l'amor, constituirà una nova forma de vida contemplativa desconeguda fins llavors. És prou significatiu que sant Francesc escrivís el *Càntic del germà Sol* al redós del monestir de Sant Damià i en presència de la germana Clara.

Per al qui ha comprès que entre l'invisible i el visible hi ha un llaç de dependència i de total destinació, l'obra de Clara irromp en la seva veritat i en la seva llum. És un punt de referència per a una societat, la nostra, esclavitzada pels béns de consum, buida de transcendència, que ha malmès les belleses còsmiques, una part de la qual, però, té set de Déu i malda pel sentit ecològic de la natura.

Un altre punt a considerar de la santa d'Assís són les relacions solidàries amb les seves filles. «En el moviment franciscà, escriu Gemelli, sorgí primer i espontàniament, la vida; després la institució». Clara fou l'animadora de la nova fraternitat femenina, en fou la primera abadessa. En els temps feudals, la paraula «abat» tenia un ressò de senyor, de sobirà i potentat. Clara n'accepta el nom, però tornant-li el significat genuí: serà abadessa, que vol dir, mare.

En la Regia ordena que l'abadessa «proveeixi les germanes de vestit segons les necessitats de cadascuna», «que sigui consol de les afligides i refugi de les atribolades», «la primera infermera de les malaltes, perquè amb amor de mare supleixi allò que no poden remeiar les medecines». El sentit d'autoritat apareix com un servei humil i amorós. No arriben a mitja dotzena de ratlles les esmerçades a prohibicions i a càstigs, detall jurídic excepcional en aquella època i àdhuc en èpoques posteriors.

Les paraules van acompanyades dels signes, que són abundants i entendridors en la seva biografia. Clara, en aquest sentit, aporta a l'espiritualitat del seu temps, i del nostre, la solidaritat viscuda en les relacions humanes, relacions que poden alenar i mantenir-se tant en l'àmbit claustral, com en el familiar i social.

Un darrer aspecte és l'amistat entre aquells joves que nasqueren, visqueren i moriren, tots dos, a Assís: Francesc i Clara. «En la relació entre tots dos joves - escriu Leonardo Boff- impera una tendresa elevada, però al mateix temps una transparència en les intencions i una convergència en l'amor de Déu per damunt de tota sospita; els dos es miren amb amor pur, enriquint-se mútuament en ordre a assolir la pròpia identitat».

Potser el qui amb millor vigoria ha definit aquella relació amorosa ha estat Giovanni Papini: «Clara estimà Francesc perquè era la imatge personificada de Crist, que ella havia esposat, i Francesc veia en sor Clara la pobresa feta carn, la pobresa viva, de la qual ell s'havia enamorat». De fet, la tradició franciscana ha vist sempre en santa Clara la interpretació més fidel del pensament i de l'ideal de sant Francesc.

FRANCESC GAMISSANS

CRONOLOGÍA

- 1194 Naixement de Clara d'Assís.
- 1206 Conversió de Francesc d'Assís.
- 1211 Encontre de Clara i Francesc.
- 1212 Clara rep l'hàbit de Francesc a la Porciúncula.
Clara s'instal·la a Sant Damià.
- 1212-15 *Forma de vida* donada per Francesc a Clara.
- 1215 Clara adopta el títol d'abadessa.
Concili IV del Laterà.
«Privilegi de la pobresa», concedit per Innocenci III.
- 1216 Mor Innocenci III i és elegit Honori III.
- 1218-19 Agnès, germana de Clara, esdevé abadessa de Monticelli.
- 1226 Ortolana, mare de Clara, entra a Sant Damià.
- 1227 Mor Honori III i és elegit Gregori IX.
- 1229 Beatriu, germana de Clara, entra a Sant Damià.
- 1236 Fundació del monestir de Sant Antoni (posteriorment de Santa Clara) de Barcelona.
- 1243 Morts Gregori IX i Celestí IV (1 mes), és elegit Innocenci 1V.
- 1247 Regla d'Innocenci IV per a les Germanes Pobres.
Clara comença la redacció de la seva pròpia Regia. 1252
El cardenal Rainald aprova la Regla.
- 1253 Innocenci IV aprova la Regia.
Mor santa Clara.
- 1255 Canonització de santa Clara per Alexandre 1V a Anagni. 1256
Fundació del monestir de Santa Clara de Mallorca.

BIBLIOGRAFIA

1. FONTS

a) Edicions i traduccions dels escrits

- BECKER, M-F. - GODET, F. - MATURA., *Claire d'Assise, Écrits* (Sources chrétiennes 325), Paris 1978.
- GAMISSANS, F., *Els escrits de sant Francesc i de santa Clara*, Barcelona 1978.
- GRAU, E. - HARDICK, L., *Leben und Schriften der hl. Klara von Assisi*, Werl/Westf. 31960.
- IRIARTE, L., *Escritos de san Francisco y de santa Clara*. València 1981.
- OMAEHEVARRIA, I., *Escritos de Santa Clara y documentos contemporáneos* (BAC 314), Madrid 1980.
- VORREUX, D., *Sainte Claire d'Assise. Sa vie par Th. de Celano. Ses écrits*, Paris 1953.

b) Biografies antigues

- Legenda sanctae Clarae virginis*, atribuïda a TOMAS DE CELANO; ed. F. PENNACCHI, Assís 1910.
- CASOLINI, F., *La Leggenda di S. Chiara vergine*, Assís 1953 (trad. italiana de l'edició anterior).
- OMAEHEVARRIA, I., *Escritos de Santa Clara...* (vegeu més amunt).

2. ESTUDIS I VIDES MODERNES

- ANDREIS, E. DE, *Santa Clara*, Barcelona 1959.
- BÉREL, A.-M., *Claire d'Assise*, Paris 1960.
- ELCID, D., *Clara, hermana ideal de Francisco de Asís* (BAC Popular 31), Madrid 1981.
- FASSBINDER, M., *Die heilige Klara von Assisi*, Friburg de Brisgòvia 1934.
- GAMISSANS, F., *Chiara d'Assís*, Barcelona 1983.
- GARRIDO, J., *La forma de vida de Santa Clara*, Aránzazu 1981.
- HARDICK, L., *La espiritualidad de Santa Clara* (trad. de l'alemany), Barcelona 1968.
- Introducción a Santa Clara de Asís*, obra d'autors diversos, Barcelona 1980.
- IRIARTE, L., *Letra y espíritu de la Regla de santa Clara*, València 1975.
- LAINATI, C.A., *Santa Clara de Asís* (trad. de l'italià), Oñate 1983.
- MARTÍ DE BARCELONA, *Estudio crítico de las fuentes históricas de San Francisco y Santa Clara*, Barcelona 1921.
- MAUCLAIR, C., *Santa Clara de Asís*, Santiago de Xile 1955.
- OMAEHEVARRIA, I., *Las clarisas a través de los siglos*, Madrid 1972.
- ROBECK, N., *Saint Clare of Assisi*, Milwaukee 1951.

ELS ESCRITS

a) Regla, Testament i Benedicció

La Regla

Butlla d'aprovació del Papa Innocenci IV³

Innocenci, bisbe, servent dels servents de Déu, a les estimades filles de Crist, Clara, abadessa, i a les altres germanes del monestir de Sant Damià d'Assís, salut i benedicció apostòlica.

És costum de la Seu Apostòlica atendre als piadosos desigs i afavorir amb benignitat les súpliques dels qui ho demanen. Ara bé, se'ns ha sol·licitat humilment de part vostra que ens dignéssim confirmar amb la nostra autoritat apostòlica la forma de vida que us fou donada per sant Francesc i acceptada espontàniament per vosaltres, segons la qual heu de viure comunitàriament en unitat d'esperit i amb el vot de l'altíssima pobresa, i que fou ja aprovada pel nostre venerable germà, el bisbe d'Òstia i Vel·letri, com consta en el document que ell mateix va estendre. Així, doncs, accedint a les vostres súpliques, ratifiquem amb goig allò que fou aprovat per l'esmentat bisbe, i ho confirmem amb la nostra autoritat apostòlica i ho corroborem amb el suport del present escrit, fent-hi incloure paraula per paraula el tenor del susdit document que és com segueix:

«Rainald, bisbe d'Òstia i Vel·letri, per la misericòrdia de Déu, a la seva estimada en Crist, mare i filla, senyora Clara, abadessa de Sant Damià d'Assís, i a les seves germanes, tant les presents com les futures, salut i benedicció».

Atès que vosaltres, estimades filles en Crist, heu menyspreat les vanitats i seduccions del món i, seguint les petjades del mateix Crist i de la seva santíssima Mare, heu elegit de viure recloses i servir el Senyor en la màxima pobresa per lliurar-vos a Ell amb plena llibertat d'esperit, recomanant el vostre ens plau amb goig d'accedir benignament i amb afecte paternal a les vostres aspiracions i sants desigs. Per tant, acceptant les vostres piadoses súpliques, amb l'autoritat del senyor Papa i la meua, confirmem a perpetuitat, per a vosaltres i per a les que us succeiran en el vostre monestir, i ho corroborem amb la protecció d'aquest escrit, la forma de vida, el mode de santa unitat i l'altíssima pobresa que, de paraula i per escrit, us ensenyà d'observar el benaurat pare sant Francesc. Forma de vida que és com segueix»:

³ Tant la Butlla d'Innocenci IV com el Decret del cardenal Rainald, que hi és inserit, contenen elements interessants, que expressen el contingut fonamental de la Regla de santa Clara i responen a l'esperit de la fundadora; per això en donem la traducció.

1. En el nom del Senyor comença la forma de vida de les Germanes Pobres

¹ La forma de vida⁴ de l'Orde de germanes pobres, que instituí el benaurat Francesc, és aquesta: Guardar el sant evangeli de nostre Senyor Jesucrist, ² vivint en obediència, sense posseir res i en castedat.

³ Clara, serventa indigna de Crist i petita planta⁵ del benaurat pare Francesc, promet obediència i reverència al senyor papa Innocenci i als seus successors elegits canònicament i a l'Església romana. ⁴ així com en el començament de la seva conversió, amb les seves germanes prometé obediència al benaurat Francesc, així promet de guardar inviolablement la mateixa obediència als seus successors. ⁵ que les altres germanes estiguin sempre obligades a obeir els successors del benaurat Francesc, la germana Clara i les altres abadesses canònicament elegides que la succeeixin.

2. De les que volen compartir aquesta mena de vida i de com han d'ésser rebudes

Si alguna dona, moguda per inspiració divina, vingues a nosaltres volent abraçar aquesta vida, l'abadessa està obligada a demanar el consentiment de totes les germanes ² i, si la major part hi accedís, amb la llicència del senyor cardenal protector nostre, pot rebre-la. ³ Si li sembla bé que sigui admesa, cal que l'examini amb sol·licitud, o la faci examinar per altres, sobre la fe catòlica i els sagraments de l'Església. ⁴ I si creu tot això i vol confessar-ho fidelment i observar-ho fermament fins a la fi, ⁵ i si no té marit, o si en té ha entrat ja en religió, amb autorització del bisbe diocesà, havent fet ell vot de continència i no estant impossibilitada per a l'observança d'aquesta vida per l'edat avançada o per alguna malaltia o debilitat mental, ⁶ se li exposarà amb diligència l'estil de la nostra vida.

⁷ I si en fos apta, que se li digui la paraula del sant evangeli: Que vagi i vengui totes les seves coses i procuri de donar-les als pobres⁶. ⁸ Si no ho podia fer, li és suficient la bona voluntat.

⁹ Que l'abadessa i les altres germanes es guardin d'interessar-se pels seus béns temporals, a fi que pugui disposar lliurement segons que el Senyor la inspirei. ¹⁰ Si tanmateix demana consell, que sigui enviada a algunes persones prudents i temoroses de Déu, amb el consell de les quals siguin distribuïts els seus béns als pobres. ¹¹ Després, tallats els cabells arran i deixat el vestit de seglar, que li lliurin tres túniques i el mantell. ¹²

⁴ «Forma de vida», «forma segons l'evangeli», són frases molt originals i pròpies de sant Francesc que santa Clara recorda. Més enllà d'un sentit jurídic, indiquen un estil, una manera de viure conformada a l'evangeli.

⁵ En llatí, *plantula*.

Des d'aleshores no li serà lícit de sortir fora del monestir, sense una causa útil, raonable, palesa i digna d'aprovació.

¹³ Acabat l'any de prova, que sigui rebuda a l'obediència, prometent de guardar per sempre la vida i forma de la nostra pobresa. ¹⁴A ningú no se li atorgarà el vel durant el temps de prova. ¹⁵ Tanmateix les germanes poden usar bates per comoditat i honestedat del servei i del treball. ¹⁶ I que l'abadessa, amb discreció, les proveeixi de roba, ateses les condicions de les persones i els llocs, dels indrets i regions fredes, segons vegi que la necessitat ho aconsella. ¹⁷ A les més joves, admeses al monestir abans de l'edat legal, que se'ls tallin els cabells arran i, deixat el vestit de seglar, que es posin roba religiosa, com li sembli a l'abadessa. ¹⁸ Però quan arribin a l'edat idònia, vestides com les altres, que facin la seva professió.

¹⁹ I que, tant a aquestes com a les altres novícies l'abadessa procuri sol·licitament una mestra, elegida d'entre les més discretes del monestir, ²⁰ la qual les educarà curosament en la vida religiosa i en els bons costums, d'acord amb la forma de la nostra professió. ²¹ En l'examen i l'admissió de les germanes que han de servir fora del monestir, s'observarà la forma ja dita. ²² I aquestes poden dur calçat, ²³ però no viuran amb nosaltres en el monestir, si no han estat rebudes segons la forma de la nostra professió.

²⁴ Per amor del santíssim i amabilíssim Infant Jesús, embolcallat pobrament i ajagut en una menjadora i de la seva santíssima Mare, amonesto, prego i exhorto les meves germanes que es vesteixin sempre amb vestits pobres.

3. De l'ofici diví i del dejuni, de la confessió i la comunió

¹ Que les germanes que saben de lletra resin l'ofici diví segons el costum dels framenors, ² per la qual cosa podran tenir breviaris, llegint sense cant. ³ I les que per una causa raonable alguna vegada no poguessin recitar les hores, podran resar els parenostres, com les altres germanes. ⁴ Però les que no saben de lletra, que diguin vint-i-quatre parenostres per matines; cinc per laudes; per prima, tèrcia, sexta i nona, set per cada una d'aquestes hores; per vespres, dotze; i set per completes. ⁵ Que resin també pels difunts set parenostres amb el *Requiem aeternam* per vespres, i dotze per matines, ⁶ quan les germanes que saben de llegir són obligades a resar l'ofici de difunts. ⁷ I quan mori una germana del nostre monestir, resaran cinquanta parenostres⁷.

⁸ Cal que les germanes dejunin en tot temps. ⁹ Per Nadal, però, en

⁶ Mt. 19. 21.

⁷ La Regla de santa Clara no estableix dues classes de germanes, les unes «de cor» i les altres de categoria inferior. L'única diferència entre les germanes es fa en el moment del res de l'Ofici Diví entre les que saben llegir i les que no en saben, i no pas en les ocupacions. A l'interior del monestir la igualtat és total, sigui quina sigui la provenença de les germanes.

qualsevol dia que caigui, poden fer dos àpats. ¹⁰A les joves, a les delicades de salut i a les que serveixen fora del monestir, se les en dispensarà generosament, segons vegi l'abadessa. ¹¹ En temps d'una manifesta necessitat, les germanes no tenen obligació del dejuni corporal.

¹² Cal que es confessin almenys dotze vegades l'any, amb llicència de l'abadessa, ¹³ i que s'abstinguin llavors de barrejar altres paraules que no siguin per a la confessió i el bé de les ànimes. ¹⁴ Que les germanes combreguin set vegades l'any: el dia del Naixement del Senyor, el Dijous Sant, el dia de la Resurrecció del Senyor, per la Pentecosta, el dia de l'Assumpció de la benaurada Verge, la festa de sant Francesc i la diada de Tots Sants⁸ "Per donar la comunió a les germanes, tant malaltes com bones, el capellà podrà celebrar a dins el monestir.

4. De l'elecció i de l'ofici de l'abadessa, del capítol, de les oficials i de les discretes

¹ En l'elecció de l'abadessa, cal que les germanes observin la forma canònica. ² Que procurin fer venir ràpidament el ministre general o provincial de l'Orde dels Framenors, ³ e1 qual amb la paraula de Déu les encoratjarà a l'autèntica concòrdia i utilitat comuna en l'elecció a fer. ⁴ I que no en sigui elegida cap que no sigui professa. ⁵ 1 si fos elegida, o en sortís d'una altra manera una de no professa, que no se l'obeeixi, si primer no ha professat la forma de la nostra pobresa. ⁶ A la mort de l'abadessa, que se n'elegeixi una altra. ⁷ 1 si en alguna ocasió semblava a la majoria de les germanes que la dita abadessa no pot donar l'abast per al servei i la utilitat comuna de les germanes, estan obligades, com més aviat millor, a elegir una altra abadessa i mare, segons la forma esmentada.

⁸ Que l'elegida consideri quina càrrega ha pres sobre seu, i a qui haurà de donar compte del ramat que li ha estat confiat⁹. ⁹ Que s'esforci, doncs, a excel·lir més en les virtuts i els sants costums que no pas en el càrrec, a fi que el seu exemple esperoni les germanes a obeir-la més per amor que per temor. ¹⁰ Que no tingui amistats particulars, no fos cas que, estimant més les unes que les altres, les escandalitzés totes. ¹¹ Que consoli les afligides. "Que sigui també l'últim refugi de les atribulades, no fos que, per no tenir ella remeis saludables, s'apoderés de les malaltes el mal de la desesperació. ¹³ Que guardi en tot la vida en comú, especialment a l'església, al dormitori, al refector, a la infermeria i en el vestir. ¹⁴ Això mateix ha d'observar la seva vicària.

¹⁵ L'abadessa està obligada a convocar les germanes al capítol, almenys un cop a la setmana, ¹⁶ on tant ella com les germanes han

⁸ Era la màxima freqüència de participació eucarística permesa en aquella època.

⁹ Cf. Mt 12, 36; He 13, 17.

d'acusar-se humilment de les ofenses i negligències comunes i públiques. ¹⁷ L'abadessa hi consultarà totes les seves germanes d'allò que cal tractar per a la utilitat i el bé del monestir, ¹⁸ ja que sovint el Senyor revela al més petit allò que és millor.

¹⁹ Que no contregui cap deute greu sense consentiment de totes les germanes i per una necessitat palesa; i això mitjançant un procurador. ²⁰ Que s'abstingui l'abadessa i també les germanes de rebre cap dipòsit en el monestir, ²¹ ja que sovint en provenen trastorns i escàndols. 'Per conservar la unitat de l'amor mutu i de la pau, seran elegides les oficials del monestir de comú consentiment d'entre totes les germanes. ²³ I s'elegiran de la mateixa manera almenys vuit de les germanes més discretes¹⁰, i l'abadessa estarà obligada a servir-se sempre de llur consell en els afers que exigeix la forma de la nostra vida. ²⁴ Les germanes podran i deuran alguna vegada, si els sembla útil i convenient, remoure les oficials i discretes de llur càrrec, i elegir-ne d'altres.

5. Del silenci, del parlador i de les reixes

¹ Que des de l'hora de completes fins a tèrcia les germanes guardin silenci, a excepció de les que serveixen fora del monestir. ² Que també guardin silenci sempre a l'església i al dormitori; al refetor, només mentre mengen; ³ a la infermeria, però, podran parlar sempre, si bé amb discreció, per esplai i servei de les malaltes. ⁴ En tot temps i a tot arreu poden suggerir breument i en veu baixa allò que sigui necessari.

⁵ Que no els sigui lícit, a les germanes, de conversar en el parlador o a la reixa sense permís de l'abadessa o de la seva vicària. ⁶ I que les que tinguin permís per a anar al parlador, no s'atreveixin a fer-ho si no és en la presència de dues germanes que poden escoltar. ⁷ Que no gosin anar a la reixa sense que hi siguin presents, designades per l'abadessa o la seva vicària, almenys tres d'aquelles vuit discretes elegides per totes les germanes per a conselleres de l'abadessa. ⁸ Que la mateixa abadessa i la seva vicària estigui també obligades a observar aquestes normes de parlar, ⁹ 1 això, que es faci ben poc a la reixa; i a la porta, mai.

¹⁰ Que es pengi a la reixa una cortina per la banda de dins, que no es farà córrer sinó quan es prediqui la paraula de Déu, o quan calgui parlar amb algú. ¹¹ Hi haurà també una porta de fusta amb dos panys de ferro, i molt ben assegurada amb batents i forrellats; ¹² que sobretot a la nit estigui tancada amb dues claus, una de les quals la guardarà l'abadessa i l'altra la sagristana. ¹³ Estarà sempre tancada, per les raons abans esmentades,

¹⁰ En la terminologia franciscana, *discret* és un membre de la fraternitat que forma part del consell local de govern, juntament amb el superior. Entre les clarisses, és una religiosa del propi monestir que pertany al govern local amb l'abadessa i la vicària.

menys durant l'Ofici diví. ¹⁴ Que cap germana no parli mai amb ningú a la reixa abans de sortir el sol o després de la posta. ¹⁵ I que en el parlador hi hagi sempre, per la part de dins, una cortina que mai no serà retirada. ¹⁶ Durant la quaresma de sant Martí i durant la quaresma major, ningú no parlarà en el locutori, si no és amb el sacerdot per confessar-s'hi, o per una altra necessitat palesa, ¹⁷ cosa que es deixa a la prudència de l'abadessa o de la seva vicària.

6. Que no tinguin possessions

¹ Després que l'Altíssim Pare celestial es dignà amb la seva gràcia il·luminar el meu cor, perquè amb l'exemple i l'ensenyament del nostre beatíssim pare sant Francesc jo fes penitència, poc després de la seva conversió, vaig prometre-li obediència voluntàriament junt amb les meves germanes. ² Veient el benaurat Pare que no temíem cap mena de pobresa o necessitat, ni treball, ni tribulació o ignomínia, ni menyspreu del món, sinó que, ben al contrari, consideràvem aquestes coses com una gran delícia, mogut per l'amor, ens va escriure, d'aquesta manera la forma de vida:

³«Ja que per inspiració divina us heu fet filles i serventes de l'Altíssim i sobirà Rei, el Pare celestial, i us heu esposat amb l'Esperit Sant, escollint de viure segons la perfecció del sant Evangeli, ⁴ vull i prometo, per mi i pels meus frares, de tenir sempre de vosaltres, com d'ells, una cura diligent i una sol·licitud especial». ⁵ I va complir-ho zelosament mentre visqué, i volgué que sempre fessin el mateix els seus frares. ⁶ I a fi que mai no ens separéssim de la santíssima pobresa que havíem abraçat nosaltres i les que ens havien de succeir, poc abans de la seva mort, ens va escriure novament la seva última voluntat tot dient:

⁷«Jo, fra Francesc, petitó, vull seguir la vida i la pobresa de l'Altíssim Senyor nostre Jesucrist i de la seva santíssima Mare, i perseverar-hi fins a la fi; li us prego, senyores meves, i us aconsello que visqueu sempre en aquesta santíssima vida i pobresa. ⁹ I guardeu-vos ben bé de cap manera no us n'aparteu mai per la doctrina o el consell d'algú».

¹⁰ I així com jo, amb les meves germanes, vaig ésser sempre sol·lícita a guardar la santa pobresa que prometérem al Senyor Déu i al benaurat Francesc, ¹¹ igualment les abadesses que em succeeixin en el càrrec i totes les germanes estaran obligades a guardar-la intacta fins a la fi. ¹² No podran rebre ni tenir cap propietat o patrimoni, ni per si mateixes, ni per una tercera persona; ¹³ ni tampoc res que raonablement es pugui dir possessió; ¹⁴ només un bocí de terra, aquell que sigui necessari per a l'honestedat i l'aïllament del monestir, ¹⁵ i aquest terreny, que no es conreï sinó com a horta, per a les necessitats de les mateixes germanes.

7. De la manera de treballar

¹ Les germanes, a qui el Senyor ha donat la gràcia de treballar, que ho facin després de l'hora de tèrcia, amb fidelitat i devoció, en una tasca honesta i d'utilitat comuna, ² de manera que, bandejat l'oci, enemic de l'ànima, no apaguin l'esperit de la santa oració i devoció, al qual han d'estar subordinades totes les coses temporals. ³ Que l'abadessa o la seva vicària procurin distribuir, en el capítol i a la presència de totes, els treballs manuals. ⁴ Es farà igual si algun benefactor enviés una almoïna per a les necessitats de les germanes, a fi que totes preguin per ell en comú. ⁵ L'abadessa o la seva vicària, amb el consell de les discretes, ho distribuïran sempre tot, per a la utilitat comuna.

8. Que les germanes no s'apropriïn res; de l'almoïna de les germanes malaltes

¹ Que les germanes no s'apropriïn res: ni casa, ni lloc, ni cap altra cosa; ² i que, com a pelegrines i forasteres en aquest món, servint el Senyor en pobresa i humilitat enviïn algú a captar confiadament. ³ No han pas d'averkonyir-se'n, puix que el Senyor es féu pobre per nosaltres en aquest món¹¹. ⁴ Heus aquí l'excel·lència de l'altíssima pobresa, que us ha fet, caríssimes germanes meves, hereves i reines del Regne dels cels, us ha fet pobres en béns i us ha sublimat en virtuts. ⁵ Que sigui aquesta la vostra porció, que condueix a la terra dels vivents¹²!. ⁶ Totalment unides a ella, germanes estimades, no vulgueu, en nom de nostre Senyor Jesucrist i de la seva santíssima Mare, posseir mai cap altra cosa sota el cel.

⁷ No és lícit a cap germana d'enviar cartes, o rebre o donar quelcom fora del monestir, sense llicència de l'abadessa; ⁸ ni tampoc disposar de coses que l'abadessa no hagi donat o permès. ⁹ I si els parents o altres persones enviaven quelcom a una germana, l'abadessa farà que se li doni i, ¹⁰ si en té necessitat, ho podrà usar; altrament, que en faci participar la germana necessitada. ¹¹ I si se li enviava algun diner, que l'abadessa, amb el consell de les discretes, procuri que sigui atesa en allò que necessita.

¹² Quant a les germanes malaltes, que l'abadessa estigui rigorosament obligada a indagar amb sol·licitud, sia per si mateixa, sia per altres germanes, tot el que demana llur malaltia, tant en consells, com en aliments o en les altres coses necessàries, i a proveir-hi ¹³ amb caritat i misericòrdia, segons la possibilitat del lloc. ¹⁴ Perquè totes estan obligades

¹¹ Cf. 2Co 8, 9.

¹² Cf. Sl 141, 6.

a proveir i servir les germanes malaltes com voldrien que se les servís, si elles es trobessin en un cas semblant. ¹⁵ I amb confiança que manifesti l'una a l'altra la seva necessitat; ¹⁶ puix que si la mare nodreix i estima la seva filla carnal, molt més amorosament cadascuna ha d'estimar i nodrir la seva germana espiritual!

¹⁷ Que les malaltes descansin en una màrfega de palla i tinguin per al cap un coixí de plomes, ¹⁸ i les que ho necessitin puguin usar peücs de llana i matalassos. ¹⁹ I les malaltes, quan siguin visitades pels qui entren al monestir, podran respondre breument amb algunes paraules edificants a qui els parli. ²⁰ Però que les altres germanes que en tinguessin permís no s'atreveixin a parlar amb ningú dels qui entren al monestir, si no hi són presents per a escoltar dues germanes discretes designades per l'abadessa o la seva vicària. ²¹ Aquesta manera de parlar l'han d'observar també l'abadessa i la seva vicària.

9. De la penitència a imposar a les germanes que pequen, i de les germanes que serveixen fora del monestir

¹ Si alguna de les germanes, instigada per l'enemic, pecava mortalment contra la forma de la nostra professió ² i, avisada dues o tres vegades per l'abadessa o per altres germanes, no s'esmenava, que mengi a terra a pa i aigua en el refetor davant de totes les germanes, tants dies com ella hagi durat en l'obstinació; ³ i que sigui sotmesa a una pena més greu si així li semblava a l'abadessa. ⁴ Mentre duri la seva tossuderia, que es faci oració, perquè el Senyor li il·lumini el cor a la penitència. L'abadessa, però, i les seves germanes s'han de guardar d'aïrar-se i contorbar-se pel pecat d'alguna germana, ja que la ira i la contorbació, en ella i en els altres, impedeixen la caritat.

⁶ Si s'esdevingués -Déu no ho vulgui!- que entre una germana i una altra hi hagués mai una ocasió de torbació o escàndol, de paraula o amb gestos, ⁷ la que fos causa de torbació, de seguida, abans de presentar l'ofrena de la seva pregària al Senyor¹³, no solament s'agenollarà humilment als peus de l'altra, demanant perdó, sinó que també li pregarà amb simplicitat que demani per ella al Senyor que la perdoni. ⁹ I l'altra, recordant aquelles paraules del Senyor: *si no perdoneu de tot cor, tampoc el vostre Pare celestial no us perdonarà* (Mt 6, 15), ¹⁰ que perdoni generosament la seva germana de qualsevol injúria.

Que les germanes que serveixen fora del monestir¹⁴ ¹² procurin de no

¹³ Cf. Mt 5, 23.

¹⁴ Aquestes germanes encara existeixen en alguns monestirs de clarisses; no són pas religioses de segona categoria, sinó que formen part de la comunitat, però no prometen clausura.

romandre gaire temps fora, si no és per una palesa necessitat. ¹² Cal que es portin honestament i parlin poc, a fi que puguin servir sempre d'edificació a aquells que les tracten. ¹³ I que es guardin molt de no tenir relacions sospitoses o conxorxes amb ningú.

¹⁴ Que no siguin padrines d'homes o de dones, no fos cas que en ocasió d'això en sorgís murmuració o enrenou. ¹⁵ Que no s'atreveixin a explicar notícies del món en el monestir, ¹⁶ com tampoc i de cap manera no contaran fora del monestir res del que es diu o es fa dins, que pugués ocasionar escàndol. ¹⁷ I si cap, per ingenuïtat, faltava en aquestes dues coses pertocarà a la prudència de l'abadessa d'imposar-li una penitència amb misericòrdia. ¹⁸ Però si això ho tenia per mal costum, l'abadessa, amb el consell de les discretes, li imposarà una penitència segons el grau de la culpa.

10. De l'amonestació i la correcció de les germanes

¹ Que l'abadessa amonesti i visiti les germanes i les corregeixi amb humilitat i caritat, no manant-los res que sigui contrari a llur ànima i a la forma de la nostra professió. ² Les germanes súbdites, però, que es recordin que per Déu renunciaren a la pròpia voluntat. ³ Per això estan fermament obligades a obeir llur; abadesses en tot allò que prometeren al Senyor d'observar i que no és contrari a l'ànima i a la nostra professió. ⁴ I que l'abadessa hi tingui tanta familiaritat, que puguin dir i fer amb ella com les senyores amb llur serventa, ⁵ puix que així ha d'ésser: que l'abadessa sigui la serventa de totes les germanes.

⁶ Adverteixo i exhorto en el Senyor Jesucrist que les germanes es guardin de tota supèrbia, vanaglòria, enveja, avarícia, de les preocupacions i la sol·licitud d'aquest món, de la calúmnia i la murmuració, de tota desavinença i divisió. ⁷ Que siguin, al contrari, amatents a guardar sempre les unes amb les altres la unitat en la mútua caritat, *que és el vincle de perfecció (Co 13, 14)*.

⁸ I les que no saben de lletra, que no es preocupin d'aprendre'n, ⁹ ans considerin que per damunt de tot han de desitjar posseir l'esperit del Senyor i la seva santa operació; ¹⁰ pregar-lo sempre amb cor pur i practicar la humilitat i la paciència en la tribulació i la malaltia, ¹¹ i estimar aquells que ens persegueixen, reprenen i acusen, ¹² puix que diu el Senyor: *Benaurats els qui sofreixen persecució per la justícia, perquè d'ells és el Regne del cel. (Mt 5, 10) 1 el qui perseverarà fins a la fi, aquest se salvarà (Mt 10, 22)*.

11. De la guarda de la clausura

¹ La portera ha d'ésser madura en els costums i discreta i d'edat convenient, que resideixi durant el dia a la porteria, en una cel·la oberta i sense porta. ² Cal que tingui també assignada una companya apta perquè, quan calgui, la supleixi en tot. ³ Cal que la porta estigui ben assegurada amb dos panys de ferro; barrada amb batent i forrellats, ⁴ i tancada, sobretot de nit, amb dues claus, una de les quals la tindrà la portera i l'altra, l'abadessa. ⁵ I que de dia no es deixi mai sense vigilància, i que la porta estigui sempre tancada amb clau.

⁶ Que vigilin molt i procurin que mai no estigui oberta la porta, o al mínim temps possible, raonablement. ⁷ Que tampoc no s'obri mai a ningú que volgués entrar, si no és que tingui permís del Sant Pare o del nostre senyor cardenal. ⁸ Que no permetin les germanes a ningú d'entrar al monestir abans de la sortida del sol, ni de romandre-hi després de la posta, si no és que ho demana una causa palesa, raonable i inevitable.

⁹ Si per a la benedicció d'abadessa o per a consagrar monja alguna de les germanes, o per un altre motiu, fos concedit a algun bisbe de celebrar la missa dins del monestir, que s'acontenti amb el mínim possible d'acompanyants i servents, i dels més dignes.

¹⁰ Quan calgui que algú entri al monestir per a alguna reparació, que l'abadessa posi diligentment una persona de seny a la porta, ¹¹ que obri només als operaris i no a d'altres. "Que totes les germanes evitin curiosament de deixar-se veure pels qui entren.

12. Del visitador, del capellà i del cardenal protector

¹ Que el nostre visitador sigui sempre de l'Orde dels Framenors, segons la voluntat i el manament del nostre cardenal. ² I que sigui ben conegut per la seva rectitud i els seus bons costums. ³ El seu ofici serà de corregir, tant en el cap com en els membres, els abusos comesos contra la forma de la nostra professió. ⁴ En un lloc públic, perquè tothom el pugui veure, podrà parlar amb totes i cadascuna de les germanes sobre els assumptes que afecten el motiu de la visita, segons li sembli més convenient.

⁵ Sempre hem tingut generosament de l'Orde de Framenors, per subvenir a la nostra pobresa, un sacerdot amb un company clergue de bona fama i de gran discreció ⁶ i dos frares llecs, d'una vida santa i amants de l'honestedat. Demanem, doncs, al dit Orde, per amor de Déu i del benaurat Francesc, que ens continui concedint aquesta gràcia.

⁸ El sacerdot no pot entrar al monestir sense el company, ⁹i quan entrin tots dos, que estiguin en un lloc públic, perquè es puguin veure l'un

a l'altre i ésser vistos dels altres. ¹⁰ Que els sigui permès d'entrar al monestir per a la confessió de les malaltes que no poden acudir al parlador, per administrar-los la comunió, la unció dels malalts i la recomanació de l'ànima. ¹¹ Per a les exèquies i la celebració de la missa de difunts, i per cavar la sepultura o arranjar-la, podran entrar les persones adequades en nombre suficient, segons ho cregui l'abadessa.

¹² A més, caldrà que les germanes tinguin sempre per governador nostre, per protector i corrector aquell cardenal de la santa Església romana que fos donat pel senyor Papa als famenors, ¹³ per tal que sotmeses i prosternades als peus de la mateixa santa Església, fermes en la fe¹⁵ catòlica, observem la pobresa i la humilitat de nostre Senyor Jesucrist i de la seva santíssima Mare, i el Sant Evangeli, tal com ho hem promès fermament¹⁶.

Testament de sor Clara

1 En el nom del Senyor, Amén.

2 Entre altres beneficis que rebérem i anem rebent cada dia de la generositat del Pare de les misericòrdies,¹⁷ pels quals més ens cal retre accions de gràcies al Pare gloriós de Crist, ³ hi ha el de la nostra vocació; com més gran és i més perfecte, més agraïment li devem. ⁴ L'Apòstol diu: Coneix la teva vocació¹⁸. ⁵ El Fill de Déu se'ns ha fet camí, i el nostre benaurat pare Francesc, veritable amant i imitador seu, ens l'ha mostrat i ensenyat amb la paraula i amb l'exemple.

⁶ Per tant, estimades germanes, hem de considerar els immensos beneficis que Déu ens ha atorgat, ⁷ però, entre tots, els que s'ha dignat obrar pel seu dilecte servent, el nostre benaurat pare Francesc, ⁸ no solament després de la nostra conversió, sinó quan encara estàvem en la miserable vanitat del món. ⁹ El Sant, en efecte, quan encara no tenia germans ni companys -era poc després de la seva conversió-, ¹⁰ i mentre reconstruïa l'església de Sant Damià, plenament envaït per la consolació divina, fou empès a abandonar totalment el món. Llavors, ple d'una gran joia i il·luminat per l'Esperit Sant, va profetitzar de nosaltres allò que més tard realitzà el Senyor. ¹² Enfilat a la paret de l'església esmentada, deia en

¹⁵ Cf. Col 1, 23.

¹⁶ . La Regla es clou amb un colofó de la Butlla d'Innocenci IV: «Donat a Perusa, el 15 de setembre del desè any del pontificat del senyor papa Innocenci. Que no sigui lícit a ningú d'infringir aquesta pàgina de la nostra confirmació o de contradir-la temeràriament. I si algú tingués la gosadia d'intentar-ho, sàpiga que s'atraurà la indignació de Déu totpoderós i dels seus benaurats apòstols Pere i Pau. Donat a Assís, el 9 d'agost de l'onzè any del nostre pontificat».

¹⁷ Cf. 2 Co 1, 3.

¹⁸ Cf. iCo 1, 26.

francès als pobres que vivien allà a prop¹⁹: «Veni i ajudeu-me en les obres del monestir de Sant Damià, ¹⁴ perquè allà hi haurà unes dames que un dia, amb la fama de llur vida i amb la santedat de llur comportament, donaran glòria al nostre Pare celestial en tota la santa Església».

¹⁵ En això podem admirar, doncs, la gran benignitat de Déu envers nosaltres, que, ¹⁶ per la seva misericòrdia abundant i la seva caritat, es dignà manifestar pel seu sant aquestes coses sobre la nostra vocació i la nostra elecció. ¹⁷ I no solament de nosaltres profetitzà el nostre benaurat Pare aquestes coses, sinó també de les que un dia vindrien a la santa vocació a la qual ens ha cridat el Senyor.

¹⁸ Amb quant d'amor, doncs, i amb quanta dedicació de l'ànima i del cos cal que guardem els preceptes de Déu i del nostre Pare, per retornar multiplicat, amb l'ajut del Senyor, el talent rebut! ¹⁷ ¹⁹ 1 és que el mateix Senyor ens ha posat a nosaltres com a model, exemple i mirall no solament de la gent, sinó de les nostres germanes, que el Senyor cridarà a la nostra vocació, ²⁰ perquè elles siguin també un mirall i un exemple per als qui viuen en el món. ²¹ Havent-nos, doncs, cridat el Senyor a coses tan grans, que puguin emmirallar-se en nosaltres aquelles que són mirall i exemple per als altres, estem molt obligades a beneir i lloar Déu, i a tenir més i més ferma en el Senyor per a obrar sempre el bé. ²³ Per tant, si vivim segons aquesta forma de vida, deixarem als altres un exemple noble, i amb un treball exigü ens guanyarem el premi de l'eterna benaurança.

²⁴ Després que l'Altíssim Pare celestial, per la seva misericòrdia i la seva gràcia, es dignà il·luminar el meu cor, perquè, amb l'exemple i l'ensenyament del nostre pare Francesc, fes penitència, ²⁵ poc: temps després de la seva conversió, juntament amb les poques germanes que Déu m'havia donat no gaire temps després de la meva conversió, li vaig prometre voluntàriament obediència segons la llum de la gràcia que el Senyor ens havia concedit amb la seva vida admirable i la seva doctrina. ²⁷ I veient el benaurat Francesc que, malgrat ésser dèbils i febles en el cos, no refusàvem cap necessitat, cap pobresa, ni feina, ni tribulació, ni ofensa o menyspreu del món, ²⁸ sinó que tot això ho consideràvem com una gran joia, a exemple dels sants i dels seus germans com havia comprovat amb freqüència, s'alegrà vivament en el Senyor. ²⁹ Mogut a pietat per nosaltres, s'obligà per si mateix i en nom del seu orde a tenir sempre una cura especial i una particular sollicitud de nosaltres, així com dels seus germans.

³⁰ I així, per voluntat de Déu i del nostre benaurat pare Francesc, vinguérem a viure a l'església de Sant Damià, ³¹ on en poc temps el Senyor, per la seva gràcia i la seva misericòrdia, ens multiplicà, perquè s'acomplís allò que el Senyor havia anunciat pel seu servent. ³² Perquè abans havíem estat en un altre indret, bé que poc temps.

¹⁹ Cf. Mt 25, 14-23.

³³ Després el benaurat pare Francesc ens va escriure la forma de vida, recomanant-nos que sobretot perseveréssim sempre en la santa pobresa. ³⁴ I no s'acontentà d'exhortar-nos durant la seva vida amb la paraula freqüent i els molts exemples a l'amor i l'observança de la santa pobresa, sinó que a més ens lliurà diversos escrits, perquè, després de la seva mort, de cap manera, no ens en separéssim; ³⁵ tal com tampoc el Fill de Déu mentre visqué en el món no volgué mai separar-se d'aquesta santa pobresa. ³⁶ I el nostre beatíssim pare Francesc, seguint les seves petjades, mentre visqué, de cap manera, ni en l'exemple ni en la doctrina, no s'apartà mai de la santa pobresa, que escollí per a ell i per als seus germans.

³⁷ I jo, Clara, serventa de Crist i de les germanes pobres del monestir de Sant Damià, encara que indigna, i petita planta del sant pare, considerant amb les altres meves germanes la nostra altíssima professió i el manament d'un tan gran pare, ³⁸ així com també la fragilitat d'altres, que teníem en nosaltres després de la mort del nostre sant pare Francesc - columna i únic consol i fortalesa nostra, després de Déu-, ³⁹ ens hem obligat una vegada i una altra voluntàriament a ésser fidels a la nostra senyora, la santíssima pobresa, de manera que després de la meva mort, les germanes que hi ha ara i les que vindran no se'n puguin apartar mai. ⁴⁰ I així com jo he tingut sempre cura i sol·licitud d'observar i fer que les altres observessin la santa pobresa que prometérem al Senyor i al nostre pare sant Francesc, ⁴¹ igualment les altres que em succeeixin en l'ofici han d'observar i fer observar, amb l'ajut de Déu, la santa pobresa.

⁴² Més encara, per més seguretat vaig recórrer al senyor papa Innocenci, en el pontificat del qual començarem, i als altres successors seus, perquè envigorissin amb llurs privilegis la nostra professió de la santa pobresa, que prometérem al Senyor, ⁴³ a fi que mai i per cap pretext no ens en separéssim.

⁴⁴ Per tant, de genolls i postrada en cos i ànima, recomano totes les meves germanes, presents i futures, a la santa mare Església romana, al Summe Pontífex, i principalment al senyor cardenal designat per a l'Orde de Framenors i per a nosaltres. ⁴⁵ I per amor d'aquell Déu que pobrament fou col·locat en la menjadora, pobrament visqué i nu morí a la creu, ⁴⁶ faci que el seu petit ramat,²⁰ que el Senyor i Pare va engendrar en la seva santa Església amb la paraula i l'exemple del nostre benaurat pare sant Francesc, ⁴⁷ imitant la pobresa i la humilitat del seu Fill estimat i de la gloriosa Verge, la seva Mare, observi santa pobresa que prometérem a Déu i al nostre beatíssim pare sant Francesc, i es digni sempre encoratjar-les i conservar-les en ella.

⁴⁸ I així com el Senyor ens donà el nostre benaurat pare Francesc per fundador, sembrador i protector nostre en el servei de Crist i en les coses que prometérem a Déu i al mateix benaurat pare nostre ⁴⁹ el qual, també

²⁰ Lc. 12, 22.

mentre visqué, fou sempre sol·lícit a cultivar-nos i encoratjar-nos amb la paraula i l'exemple, a nosaltres que som la seva petita planta-, ⁵⁰ així recomano i deixo totes les meves germanes, les que hi ha i les que vindran, al successor del nostre benaurat pare Francesc i a tot el seu orde ⁵¹ perquè ens ajudin a progressar sempre en el bé, a servir Déu i, sobretot, a guardar millor la santíssima pobresa.

⁵² I si arribés un dia que aquestes germanes abandonessin aquest lloc i es traslladessin en un altre indret, malgrat això, que estiguin obligades a guardar, després de la meva mort i onsevulla que es trobessin, la mateixa forma de la pobresa, que prometeren a Déu i al nostre benaurat pare Francesc. ⁵³ La qui estigui en el càrrec²¹ i les altres germanes, que procurin sol·lícitament de no adquirir ni acceptar a l'entorn del lloc esmentat cap més terreny que el necessari per a un hort, on es conreï verdura. ⁵⁴ I si en algun cas convenia a l'honesta convivència i l'afillament del monestir tenir més terreny d'aquell que envolta l'hort, que no permetin que se n'adquireixi o que se n'accepti més del que exigeix aquella extrema necessitat, ⁵⁵ i que aquesta terra no sigui mai llaurada o sembrada, sinó que es deixi erma i inculta.

⁵⁶ Prego i exhorto en el Senyor Jesucrist 'totes les meves germanes, tant presents com venidores, que s'esmercin a seguir sempre el camí de la santa simplicitat, de la humilitat i la pobresa, i també de l'honestedat d'una manera de viure santa; ⁵⁷ així ens ho ensenyaren des del principi de la nostra conversió Crist i el nostre benaurat pare Francesc. ⁵⁸ Per això, no pas pels nostres mèrits, sinó per la sola misericòrdia i gràcia del donador, el Pare de les misericòrdies²² escampà el perfum d'una bona fama²³, ²¹ tant per als qui són lluny com per als qui són a prop. ⁵⁹ I estimant-vos mútuament en la caritat de Crist, manifesteu exteriorment amb les obres l'amor que porteu en el vostre interior, ⁶⁰ a fi que, incitades amb aquest exemple, les germanes creixin sempre en l'amor de Déu i en la caritat mútua;

⁶¹ Prego també a la qui tingui el càrrec de dirigir les germanes, que s'esmerci a presidir les altres, amb virtuts i sants costums, més que per la dignitat, ⁶²a fi que, incitades amb el seu exemple, l'obeeixin no tant pel deure com per l'amor. ⁶³ Que sigui també previsor i discreta amb les seves germanes, com una bona mare ho és per les seves filles, ⁶⁴ i, sobretot, que amb les almoines que el Senyor els doni procuri de proveir les germanes segons la necessitat de cadascuna. ⁶⁵A més, que es mostri tan benigna i familiar, que li puguin manifestar les necessitats sense por i acudir confiadament a ella tothora, com els semblarà convenient, tan si és per a elles com per a les altres.

²¹ És a dir, l'abadessa.

²² . Cf. 2Co 1, 3.

²³ . Cf. 2Co 2, 15.

⁶⁷ Les germanes que són súbdites, però, que recordin que per Déu van renunciar la pròpia voluntat. ⁶⁸ Per tant, vull que obeeixin llur mare, com ho prometeren espontàniament al Senyor; ⁶⁹ i així, veient la mare la caritat, la humilitat i la unió que hi ha entre elles, porti amb més facilitat el pes del seu ofici, ⁷⁰ i el que és desplaent i amarg se li converteixi en dolçor per llur sant comportament.

⁷¹ I com que és estret el camí i el sender i angosta la porta per on es va i s'entra a la vida, són pocs els qui hi caminen i hi entren²⁴; ⁷² i malgrat que n'hi hagi alguns que per un cert temps hi van, que pocs són els qui perseveren! ⁷³ Benaurats aquells a qui és donat de caminar per aquesta via i perseverar fins a la fi!²⁵.

⁷⁴ Guardem-nos, doncs, que, si hem entrat pel camí del Senyor, no ens n'apartem mai per la nostra culpa, i la nostra ignorància; ⁷⁵ perquè fóra injuriar un tan gran Senyor i la Verge, la seva Mare, el nostre benaurat pare Francesc i l'Església triomfant i fins la militant, ⁷⁶ ja que és escrit: *Maleits són els qui s'aparten dels vostres manaments. (Sl 118, 21).* ⁷⁷ *Per això m'agenollo davant del Pare de nostre Senyor Jesucrist, (Ef 3, 14)* perquè, pels mèrits de la gloriosa Verge santa Maria, la seva Mare, i del beatíssim pare nostre Francesc i de tots els sants, ⁷⁸ e1 mateix Senyor, que ens ha concedit de començar bé, ens doni el creixement i també la perseverança final. Amén.

⁷⁹ Aquest escrit, perquè sigui més ben observat, us el deixo a vosaltres, estimadíssimes germanes meves, presents i venidores, com un signe de la benedicció del Senyor i del nostre beatíssim pare Francesc i de la benedicció que us dono jo, la vostra mare i serventa.

Benedicció de sor Clara

¹ El nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant. ² *Que el Senyor us beneeixi i us guardi.* ³ *Que us mostri la seva faç i tingui pietat de vosaltres.* ⁴ *Que giri el seu esguard devers vosaltres i us doni la pau. (Nm. 6, 24-26),* ⁵ a vosaltres, germanes i filles meves, i a totes les altres que vindran i viuran en la vostra comunitat, i a totes les altres, presents i venidores, que perseverin fins a la fi en tots els altres monestirs de dames pobres. ⁶ Jo, Clara, serventa de Crist, petita planta del nostre beatíssim pare sant Francesc, germana i mare vostra i de totes les germanes pobres, encara que indigna, ⁷ prego a nostre Senyor Jesucrist, ⁸ per la seva misericòrdia i per la intercessió de la seva santíssima Mare, Santa Maria, i de sant Miquel Arcàngel, i de tots els sants àngels de Déu, del nostre benaurat pare

²⁴ Cf. Mt 7, 14.

²⁵ Cf. Mt 10, 22.

Francesc i de tots els sants i santes, que el mateix Pare celestial us concedeixi i us confirmi aquesta santíssima benedicció seva al cel i a la terra. ⁹A la terra, multiplicant-vos en la seva gràcia i les seves virtuts entre els servents i les serventes a la seva Església militant; ¹⁰ i al cel, exalçant-vos i glorificant-vos en la seva Església triomfant, entre els seus sants i santes. ¹¹ Us beneeixi mentre visc encara i després de la meva mort, tant com puc, amb totes les benediccions ¹² amb què el Pare de les misericòrdies ha beneït i beneirà els seus fills i filles, al cel i a la terra ¹³ i amb les que cada pare i mare espirituals han beneït i beneiran els seus fills i filles espirituals. Amén. ¹⁴ Estimeu sempre les vostres ànimes i totes les vostres germanes, i sigueu sempre sol·lícites a observar el que va prometre al Senyor.

b) Cartes

Primera carta a la benaurada Agnès de Praga

¹ A la venerable i santíssima verge, senyora Agnès, filla de l'excel·lentíssim i il·lustríssim rei de Bohèmia²⁶, ² Clara, indigna serventa de Jesucrist i servidora inútil de les dames recloses del monestir de Sant Damià, se li encomana amb especial respecte com a súbdita i serventa en tot i li augura la felicitat eterna.

³ En sentir la fama tan honorada de la vostra santa conducta i vida, que no solament ha arribat fins a mi, sinó que s'ha divulgat d'una manera extraordinària gairebé per tot el món, ⁴ m'he alegrat i omplert de joia en el Senyor. I no solament jo puc exultar per això, sinó tots aquells que serveixen i desitgen de servir Jesucrist.

⁵ Tot i que vós podíeu haver gaudit més que ningú, en pompes, honors i dignitats mundanes, podent desposar-vos legítimament amb tota la glòria amb l'ínclit Cèsar²⁷, com hauria correspost a la seva dignitat i a la vostra, ⁶ renunciàreu a tot això i escollireu més aviat, amb tot l'esperit i amb tot l'afecte del vostre cor, la santíssima pobresa i la penúria corporal, ⁷ prenguéreu un espòs de més noble llinatge, el Senyor Jesucrist, que guardarà la vostra virginitat sempre immaculada i intacta. ⁸ Estimant-lo, sou casta; tocant-lo, sou més pura; rebent-lo, sou verge. ⁹ La seva potència és més forta; la seva generositat, més gran; el seu aspecte, més formós; el seu amor, més delicat; les seves gentileeses, més elegants. ¹⁰ I vós ja hi

²⁶ Otakar I (1198-1230).

²⁷ Es refereix a l'emperador Frederic II (1197-1250).

Tot aquest paràgraf és ple d'expressions tretes dels textos de l'ofici diví de la festa de santa Agnès màrtir (21 de gener).

esteu unida en íntima abraçada. Ell ha adornat el vostre pit amb pedres precioses i ha penjat de les vostres orelles perles de valors inestimable; ¹¹ us ha cobert tota de joiells resplendents com la primavera, *i us ha coronat amb una corona d'or marcada amb el senyal de la santedat.* (Sir 45, 14)²⁸.

¹² Per tant, estimada germana -o, més ben dit, dama, digna de gran veneració, perquè sou esposa, mare i germana del meu Senyor Jesucrist, ¹³ distingida esplendorosament amb la senyera de la virginitat inviolable i de la santíssima pobresa, encoratgeu-vos en aquest sant servei que heu començat, guiada pel desig ardent d'imitar el pobre Crucificat, ¹⁴ que patí per nosaltres el sofriment de la creu *i ens alliberà del poder del príncep de les tenebres* (Col 1, 13), que ens tenia lligats per la transgressió del nostre primer pare, *i ens reconcilià amb Déu Pare* (2 Co 5, 18).

¹⁵ Oh pobresa benaurada que procura riqueses eternes als qui l'estimen i abracen! ¹⁶ Oh santa pobresa! Déu promet el regne del cel als qui la posseeixen i la desitgen i els ofereix amb certesa la glòria eterna i la vida benaurada. ¹⁷ Oh piadosa pobresa, que es dignà abraçar amb predilecció el Senyor Jesucrist, Ell que governava i governa el cel i la terra²⁹, i que amb la seva paraula tot fou creat³⁰! ¹⁸ Diu, en efecte: *les guineus tenen caus i els ocells del cel, nius, mentre que el Fill de l'Home o sigui, Crist, no té on reposar el cap* (Mt 8, 20), però *inclinant el cap lliurà l'esperit.* (Jn 19, 30).

¹⁹ Si, doncs, un Senyor tan gran, fent-se carn en el si d'una verge, volgué aparèixer en el món com un home menyspreat, indigent i pobre, ²⁰ per tal que els homes que eren miserables i indigents, mancats totalment de l'aliment celestial, es fessin rics en Ell per la possessió del regne del cel; ²¹ exulteu en gran manera i alegreu-vos, plena d'un goig immens i d'alegria espiritual. ²² Heu preferit el menyspreu del món als seus honors, la pobresa a les riqueses temporals i amagar els vostres tresors no pas a la terra sinó al cel, ²³ *on ni el rovell els desgasta, ni l'arna se'ls menja, ni els lladres foraden i els roben* (Mt 6, 20), per això *la vostra recompensa és molt gran en el cel,* ²⁴ i heu merescut d'ésser anomenada germana, esposa i mare del Fill de l'Altíssim Pare i de la gloriosa Verge.

²⁵ Crec que sabeu prou bé com Déu promet i dóna el regne del cel només als pobres, ja que en la mesura que s'estima una cosa temporal es perd el fruit de la caritat. ²⁶ *No es pot pas servir a la vegada Déu i el diner; perquè o bé s'estima l'un i s'odia l'altre, o se servirà l'un i es menysprearà l'altre* (Mt 6, 24). ²⁷ I encara: un home vestit no pot lluitar amb un de despullat, perquè és més fàcil de fer caure a terra al que porta alguna cosa per on agafar-lo. ²⁹ No és possible cobejar la glòria en aquest món i regnar després allà amb Crist, car *abans passarà un camell pel forat d'una agulla*

²⁸ Tot aquest paràgraf és ple d'expressions tretes dels textos de l'ofici diví de la festa de santa Agnès màrtir (21 de gener).

²⁹ Cf. l'introit del Comú de les festes de la Mare de Déu. 28. Cf. Sl 32, 9; 148, 5.

que no pujarà un ric al regne del cel. Per això us heu despullat dels vostres vestits, és a dir, de les riqueses del món, a fi de no sucumbir en la lluita, i poder entrar al cel *pel camí estret i la porta angosta* (Mt 7, 13-14). ³⁰ És realment un bon i lloable intercanvi deixar les coses temporals per les eternes; merèixer els béns celestials en canvi dels terrenals; rebre el cent per u, i posseir per sempre la vida benaurada.

31 És per això, doncs, que, en tant que puc, m'he cregut en el deure de pregar a la vostra excel·lència i santedat, amb súplica humil i en les entranyes de Crist, que us refermeu en el seu sant servei, ³² progressant cada dia més *de virtut en virtut* (Sl 83, 8), perquè aquell que serviu amb tot l'anhel del vostre esperit es digni atorgar-vos el premi desitjat. ³³ Us prego igualment en el Senyor, en el que puc, que ens encomaneu en les vostres santes oracions; a mi, la vostra servidora, encara que inútil, i les altres germanes, tan afectes a vós, que viuen amb mi en el monestir, ³⁴ perquè amb aquest ajut vostre puguem merèixer la misericòrdia de Jesucrist i merèixer també de gaudir, juntament amb vós, de la visió eterna.

³⁵ Us saludo en el Senyor, i pregueu per mi.

Segona carta a la benaurada Agnès de Praga

¹ A la filla del Rei de reis, a la serventa del senyor de Senyors³¹, a l'esposa digníssima de Jesucrist, i per això reina molt noble Agnès, ² Clara, servidora inútil i indigna de les dames pobres, li desitja salut i que visqui sempre en la summa pobresa.

³ Dono gràcies a l'atorgador de la gràcia, del qual creiem *que prové tot bon present i tot do perfecte* (Jm 1, 17), perquè t'ha adornat amb tantes virtuts i t'ha fet resplendir amb tantes ensenyes de perfecció per tal que, ⁴ fent-te imitadora amatent del Pare, que és perfecte, mereixis d'esdevenir perfecta, de manera que els seus ulls no vegin en tu cap imperfecció. ⁵ Aquesta és la perfecció amb la qual el Rei t'associarà a Ell en el tàlem eteri, on s'asseu gloriós sobre un setial d'estels³², ⁶ perquè tenint per ben poca cosa la grandesa d'un reialme en aquest món i menyspreant l'oferta d'unes noces imperials, ⁷ volent assolir la santíssima pobresa en esperit de gran humilitat i d'ardent caritat, et comprometeres a seguir les petjades d'aquell amb el qual has merescut d'unir-te com a esposa.

⁸ Coneixent-te, doncs, plena de virtuts, estalviaré els discursos prolixos per no amoïnar-te amb paraules inútils, ⁹ encara que a tu no et sembla superflu res de tot allò que pugui proporcionar-te un consol. ¹⁰ Però

³⁰

³¹ Cf. Ap 19, 16.

³² Cf. Antífona de Laudes de la festa de l'Assumpció de la Mare de Déu (15 d'agost).

com que *una cosa sola és necessària (Lc 10, 42)* només et prego i t'exhorto, per amor d'aquell al qual et vas oferir com a *hòstia santa i agradable (Rm 12, 1)* ¹¹ que, recordant, com una altra Raquel, la teva vocació i tenint sempre present el teu començament, conservis allò que tens; i allò que fas, que ho facis sense desfellença; ¹² amb una marxa adelerada i amb pas lleuger, sense que els teus peus ensopeguin ni se t'encasti la pols^{33,13} segura, joiosa i alegre, camineu amb prudència pel camí de les benaurances; ¹⁴ no escoltis ni et fiïs de ningú que volgués apartar-te d'aquest propòsit o posar-te entrebancs en el camí, perquè no complissis *les promeses fetes a l'Altíssim (Sl 49, 14)* en la perfecció a què t'ha cridat l'Esperit del Senyor.

¹⁵ Per avançar, doncs, amb més seguretat pel camí dels preceptes del Senyor segueix els consells del nostre pare fra Elies³⁴, ministre general; ¹⁶ prefereix-los als consells dels altres i considera'ls més estimables que qualsevol do. ¹⁷ I si hom et deia o et suggeria una altra cosa, que impedís la teva perfecció o semblés contrari a la vocació divina, per més que l'hagis de respectar, no vulguis seguir els seus consells. ¹⁸ Abraça Crist pobre com una verge pobra. ¹⁹ Contempla'l fet menyspreable per a tu, i segueix-lo, fent-te menyspreable per Ell en aquest món. ²⁰ Observa, considera i contempla, amb desig d'imitació, oh reina nobilíssima!, el teu Espòs, *el més bell dels fills dels homes (S144, 3)*, convertit, per a la teva salvació, en el més vil dels homes, menyspreat, bufetejat, flagel·lat per tot el cos, i morint ple d'angoixes a la creu.

²¹ Si sofreixes amb Ell, regnaràs també amb Ell; si amb Ell plores, amb Ell gaudiràs; si mors amb Ell a la creu de la tribulació, posseiràs amb Ell les estances celestials en la resplendor dels sants³⁵, ²² i el teu nom serà inscrit al llibre de la vida i serà gloriós entre els homes. ²³ Per això eternament i pels segles dels segles tindràs part en la glòria del regne celestial, en lloc dels honors transitoris i caducs; en els béns eterns en canvi dels efímers, i viuràs pels segles dels segles.

²⁴ Adéu, benvolguda germana i senyora, per la relació amb el Senyor, que és el teu espòs, ²⁵ Encomana'ns al Senyor en les teves oracions fervents, tant a mi com a les meves germanes, que molt ens alegrem dels béns que el Senyor obra en tu per la seva gràcia. ²⁶ I encomana'ns molt i molt a les teves germanes.

³³ Cf. GREGORI EL GRAN, *Diàlegs*, pròleg (P1 77, 152).

³⁴ Fra Elies d'Assís fou vicari de sant Francesc de 1221 a 1227 i ministre general de 1232 a 1239, en què fou cessat pel papa sota la pressió d'un grup de framenors. Clara mostra aquí la seva estima per ell.

Tercera carta a la benaurada Agnès de Praga

¹ A la molt venerable senyora en Crist i germana Agnès, la més amable d'entre tots els mortals, germana de l'il·lustre rei de Bohèmia³⁶, perd ara germana i esposa del Rei suprem dels cels, ² Clara, humil i indigna serventa de Crist i servidora de les dames pobres, li augura el goig de la salvació en l'autor de la salvació i tot el que es pot desitjar de millor.

³ Estic molt contenta per la teva bona salut i el teu bon estat i pels grans progressos, pels quals entenc que estàs en plena forma en la cursa començada per a assolir el premi celestial. ⁴ I respiro a plena joia en el Senyor en saber i constatar que supleixes meravellosament les meves deficiències i les de les altres germanes en el seguiment de les petjades de Jesucrist pobre i humil.

⁵ Realment tinc dret a alegrar-me i ningú no em podrà treure aquest goig. ⁶ Tinc el que desitjava sota el cel, ja que veig que, assistida per una prerrogativa admirable de saviesa procedent de la boca del mateix Déu, desbanqueu d'una manera terrible i impensada l'astúcia de l'expert enemic, la supèrbia destructora de la natura humana i la vanitat que torna neci el cor dels mortals. ⁷ Veig també com abrades, amb humilitat i amb la força de la fe i els braços de la pobresa, el tresor incomparable amagat en el camp del món i del cor dels homes, amb el qual es compra aquell pel qual tot ha estat fet del no-res. ⁸ Per dir-ho amb paraules de l'Apòstol, et considero cooperadora del mateix Déu i encoratjadora dels membres defallits del seu Cos inefable³⁷.

⁹ Qui em pot impedir de gaudir per tants motius de joia? ¹⁰ Tu també, doncs, estimada, alegra't sempre en el Senyor³⁸. ¹¹ i que mai no t'envolti cap boira d'amargor, oh dilecta senyora en Crist, joia dels àngels i corona de les germanes!³⁹ ¹² Emmiralla el teu esperit i en l'eternitat posa la teva ànima en l'esplendor de la glòria, ¹³ i el teu cor en la imatge de la substància divina, i transforma't totalment per la contemplació en la imatge de la seva divinitat, ¹⁴ per tal que tu també experimentis el que experimenten els amics quan assaboreixen la dolçor oculta que el mateix Déu reserva des del principi als qui l'estimen⁴⁰. ¹⁵ Abandona tot allò que en aquest món, ple d'engany i torbació, té atrapats els seus seguidors encegats i estima de tot cor aquella que es lliurà totalment pel teu amor; 161a seva bellesa és admirada pel sol i la lluna⁴¹ ³⁹ i el preu i la grandesa de la seva recompensa no tenen límits. ¹⁷ Parlo del Fill de l'Altíssim engendrat per una verge, la qual continuà verge després del part. ¹⁸ Uneix-

³⁵ Cf. El cant de comunió de la missa de Nadal, inspirat en el salm 109,3.

³⁶ Venceslau I (1230-1253), fill i successor d'Otakar I de Bohèmia.

³⁷ Cf. 1Co 3,9.

³⁸ Cf. Fl 4,4.

³⁹ Cf. Fl 4,1.

⁴⁰ 3. 38. Cf. 1Co 2,9.

te a la seva Mare dolcíssima, que engendrà un Fill que els cels no el podien abastar, ¹⁹ i que, en canvi, ella dugué en el reduït claustre del seu ventre sant i portà en el seu si de donzella.

20 Qui no refusarà les insídies de l'enemic dels homes, que per les falses grandeses de glòries escadusseres intenta destruir allò que és més gran que el cel? ²¹ Sabem que, per la gràcia de Déu, l'ànima humana, la més digna de les criatures, és més gran que el cel, ²² perquè els cels, juntament amb totes les altres criatures, no poden contenir el Creador⁴², mentre que només l'ànima fidel és estatge i residència seva; i això en virtut de la caritat, de la qual estan desposseïts els impius. ²³1o diu la mateixa Veritat: *Qui m'estima, serà estimat pel meu Pare, i jo l'estimaré, i vindrem a ell i en ell farem estada* (Jn 14, 21-23). ²⁴ Doncs, així com la gloriosa Verge de les verges, el portà físicament, 'tu, de forma semblant, seguint les seves petjades, sobretot les de la pobresa i la humilitat, el pots, sens dubte, portar sempre espiritualment en un cos cast i virginal, ²⁶ contenir aquell que et conté a tu i totes les criatures i posseir allò que, comparat amb les altres possessions transitòries d'aquest món, posseiràs més fortament. ²⁷ S'enganyen, doncs, tants de reis i reines d'aquest món, ²⁸ que ni que puguin amb llur supèrbia fins al cel i toquin els núvols amb el cap, a la fi quedaran reduïts a femta. ²⁹ Ara bé, sobre aquelles coses que vas dir-me que et manifestés, és a dir, quines eren les festes que potser el nostre gloriós pare sant Francesc ens aconsellà que celebréssim especialment amb una variació en el menjar, cosa que em sembla que en certa manera ja és el que tu penses, he cregut que havia de respondre a la teva caritat. ³¹ La teva prudència ja haurà entès que, tret de les germanes febles i delicades de salut per a les quals ens aconsellà i ordenà tot el bon seny possible sobre tota mena de menjars, ³² totes les qui estem sanes i fortes hauríem fer dejuni cada dia i menjar només aliments de quaresma tant els dies d'entre setmana com els festius, ³³ llevat del diumenge i el dia de Nadal, en què hauríem de prendre dos àpats al dia. ³⁴ En temps ordinari, i segons el desig de cadascuna, el dijous, qui no ho vulgui no està obligada al dejuni; ³⁵ nosaltres, perd, dejunem cada dia, fora del diumenge i el dia de Nadal. ³⁶ Tampoc no estem obligades a dejunar durant tot el temps pasqual, com ho diu l'escrit del benaurat Francesc, ni en les festes de la Mare de Déu i dels sants apòstols, si no és que s'escaiguin en divendres. ³⁷ I com he dit abans, les que gaudim de salut prenem sempre els aliments propis de quaresma.

38 Però com que *la nostra carn no és de bronze i la nostra força no és com la d'una roca* (Job 6, 12), ³⁹ sinó que més aviat som febles i propenses a qualsevol debilitat corporal, ⁴⁰ et prego, estimada, i et demano en el Senyor, que amb prudència i seny abandonis un cert rigor de l'abstinència, indiscret i impossible, que sé que tu segueixes, ⁴¹ perquè amb la teva vida

⁴¹ Cf. l'ofici de santa Agnès, el 21 de gener (tercer responsori del segon nocturn de matines).

⁴² Cf. IRe 8, 27.

Iloïis el Senyor, li presentis la teva ofrena espiritual i que el teu sacrifici estigui sempre condimentat amb sal⁴³.

⁴² Et desitjo en tot moment salut en el Senyor, com me la desitjo a mi mateixa. Encomana'ns a Déu en les teves oracions, a mi i a les meves germanes.

Quarta carta a la benaurada Agnès de Praga

¹ A la que és la meitat de la seva ànima i receptacle de l'amor singular del seu cor, a la il·lustre reina, esposa de l'Anyell, Rei etern, a la senyora Agnès, mare claríssima i filla estimada entre totes les altres, ² Clara, serventa indigna de Crist i servidora inútil de les seves serventes, que resideixen en el monestir de Sant Damià d'Assís, ³ li desitja salut i que, amb les altres santes verges, pugui cantar el càntic nou davant el tron de Déu i de l'Anyell i seguir l'Anyell onsevulla que vagi (Ap 14, 3-4).

⁴ Oh mare i filla, esposa del Rei de tots els segles, encara que no t'hagi escrit tant sovint com ho desitjaríem tu i jo, no te n'estranyis ⁵ i no creguis de cap manera que el foc de la caritat hagi minvat a les entranyes de la teva mare. ⁶ L'únic impediment ha estat la manca de missatgers i els perills clars dels camins. ⁷ Però, en escriure ara a la teva caritat, m'alegro i exulto amb tu en el goig de l'esperit, oh esposa de Crist! ⁸ Deixant totes les vanitats mundanes, et desposes meravellosament, com santa Agnès, l'altra santa verge, amb l'Anyell immaculat, *que lleva el pecat del món*. (Jo 1, 29).

⁹ Benaurada certament tu, a qui s'ha concedit de fruir d'aquest sagrat festí, perquè t'unissis amb totes les fibres del teu cor a aquell ¹⁰ la bellesa del qual admiren sense mai parar les milícies celestials. "El seu amor captiva, la seva contemplació nodreix, la seva benignitat emplena, ¹² la seva suavitat sacia; el seu record il·lumina dolçament. ¹³ El seu perfum farà reviure els morts i la seva visió gloriosa farà feliços tots els ciutadans de la Jerusalem celestial. ¹⁴ Ell és *l'esplendor de la glòria eterna, l'esclat de la llum perpètua i el mirall sense taca*. (Sv 7, 26). Mira't diàriament en aquest espill, oh reina, esposa de Jesucrist!, i contempla-hi contínuament el teu rostre, ¹⁶ per revestir-te íntegrament per dins i per fora amb varietats d'adorns, ¹⁷ i ornar-te també de les flors i dels vestits de totes les virtuts, com pertoca a la filla i esposa molt estimada del Rei suprem.

¹⁸ En aquest mirall es reflecteixen la pobresa benaurada, la santa humilitat i la caritat inefable, com ho copsaràs, amb la gràcia de Déu, en contemplar-lo en la seva totalitat. ¹⁹ Esguarda, de primer, la base d'aquest espill: la pobresa de l'Infant *ajagut a la menjadora i abrigat amb bolquers*

⁴³ Cf. Is 38, 19; Lv 2, 13; Col 4, 6.

(Lc 2, 12). ²⁰ Oh admirable humilitat, oh meravellosa pobresa! ²¹ E1 Rei dels àngels, el Senyor de cel i terra, ajagut en una menjadora. ²² A1 mig de l'espill, considera la humilitat, la benaurada pobresa i els innombrables treballs i sofriments que suportà per la redempció del llinatge humà. ²³ I a l'extrem del mateix espill, contempla la seva caritat inefable, per la qual volgué sofrir i morir a l'arbre de la creu, amb la mort més afrontosa. ²⁴ Per això aquest mirall, col·locat a l'arbre de la creu, suggeria als vianants: *'Oh vosaltres, tots els qui passeu pèl camí, mireu i vegeu si hi ha un dolor semblant al meu!* (Lm 1, 12). ²⁰ Respongueu, doncs, a una sola veu i amb un mateix esperit a qui així es plany i gemega: *Me'n recordaré i es consumirà la meva ànima* (Lm 3, 20). "Que això t'inflami cada vegada més pregonament en l'ardor de la caritat, oh reina, esposa del Rei celestial!". ²⁸ Contempla també les seves inefables delícies, les seves riqueses i honors eterns, ²⁹ i exclama sospirant amb un immens desig del cor i un amor profund: ³⁰ *Atraieu-me darrere vostre. Correrem, espòs celestial, darrere la flaire dels vostres perfums.* ³¹ *Correré sense defallir fins que em feu entrar al celler,* ³² fins que *la vostra mà esquerra es posi sota el meu cap, i la vostra dreta m'abraci feliçment i em beseu amb l'òscul plaent de la vostra boca* (Ct 1, 1, 3; 2, 4, 6). ³³ Endinsada en aquesta contemplació, recorda't de la teva pobra mare, ³⁴ sabent que porto el teu record feliç gravat d'una manera inesborrable en el meu cor, i que m'ets més estimada que ningú.

³⁵ Què més? Que en la dilecció calli la llengua de carn i parli la llengua de l'esperit. ³⁶ Oh filla meva beneïda, com que una llengua de carn no podria de cap manera expressar d'una manera més plena l'amor que sento per tu, ³⁷ això que per escrit només he expressat a mitges, et prego que ho acullis amb benevolència i devoció, considerant-hi almenys l'afecte maternal pel qual sento sempre aquest amor envers tu i envers les teves filles. ³⁸ Les meves filles, especialment la nostra germana Agnès, verge prudentíssima, s'encomanen en el Senyor, tot el que poden, a tu i a les teves filles.

³⁹ Adéu, filla estimada, amb les teves filles, fins al tron de glòria del gran Déu, i pregueu per nosaltres.

⁴⁰ Per la present recomano a la teva caritat els portadors d'aquesta carta, que són els nostres benvolguts germans, fra Amat, estimat de Déu i dels homes, i fra Bonauguri. Amén..

Carta a Ermentrudis

1 A Ermentrudis, germana estimadíssima, Clara d'Assís, serventa humil de Jesucrist, salut i pau.

2 M'he assabentat, dilecta germana, que amb l'ajut de la gràcia de Déu has fugit feliçment del fang d'aquest món. ³ En tinc un gran goig i ho celebro amb tu, i encara és més gran la meva joia perquè tu i les teves filles camineu decididament per la sendera de la virtut. ⁴ Roman, doncs, oh estimada, fidel a aquell a qui et vas prometre fins a la mort; seràs coronada per Ell amb el llorer de la vida⁴⁴.

⁵ Breu és aquí el temps de la fatiga, però la recompensa és eterna. ⁶ Que no t'atabali el brogit del món, que fuig com l'ombra (Jb 14, 2), ni et facin perdre el seny els miratges fugissers del segle enganyós; tapa't les orelles als mormols temptadors de l'infern i resisteix amb feresa els seus embats. ⁷ Suporta de bon grat les adversitats i no permetis que les prosperitats t'enorgulleixin: la prosperitat demana la fe, l'adversitat l'exigeix. ⁸ Acompleix fidelment allò que has promès a Déu, i Ell el premiarà.

⁹ Oh estimadíssima, aixeca els ulls al cel, que ens crida; pren la creu i segueix Crist⁴⁵ que ens va al davant, ¹⁰ perquè, després de moltes i diverses tribulacions, per Ell entrarem a la seva glòria. ¹¹ Estima de tot cor Déu i Jesús, el seu Fill, crucificat per nosaltres pecadors, i que mai no s'esborri el seu record de la teva ment. ¹² Fes per manera de meditar tothora els misteris de la creu i els dolors de *la Mare, dreta al peu de la creu* (Jn 19, 25). ¹³ Prega i vetlla sempre⁴⁶. ¹⁴ Acaba l'obra que has començat bé i acompleix el ministeri que vas acceptar en santa pobresa i en humilitat sincera.

¹⁵ No tinguis por, filla; *Déu, que és fidel en totes les seves promeses i sant en totes les seves obres* (Sl 114, 13), vessarà sobre tu i sobre les teves filles la seva benedicció. ¹⁶ Ell serà el vostre auxili i el millor consol, car és el nostre redemptor i la nostra eterna recompensa.

¹⁷ Preguem Déu l'una per l'altra, i així, *portant l'una a l'altra el pes de la caritat*, observarem millor *la llei de Crist* (Ga 6, 2). Amén.

⁴⁴ Cf. Jm 1, 12.

⁴⁵ Cf. Lc 9, 23.

⁴⁶ Cf. Mt 26, 41.